

חיבטים לטונויים בפרשת ויצא פא

דקדוקי מילים וחלקם בעלי שינויי משמעות בפרשת ויצא ובהפטרות, ובראשון של וישלח

כח יא מֵרֶאשִׁיתוֹ: המ"ם בשוא והאל"ף חטופה, כן גם בפס' יח
 כח יד כַּעֲפָר: העמדה קלה בכ"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה
 כח טו אַעֲזֹבָךְ: הזי"ן בקמץ חטוף (קטן) והבי"ת בשוא נח. אֵת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ: יש להקפיד
 על מיקום הטעמים ולהימנע מקריאה אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ
 כח טז מִשְׁנָתוֹ: יש להקפיד על קריאת הדגש שבשי"ן, שלא יהא כאילו מדובר על לימוד
 משנה¹ וַיֹּאמֶר: בזקף גדול ולא ברביע
 כח כ וַנִּתֶּן-לִי: געיה בנו"ן
 כח כא לֵאלֹהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת
 כח כב עֲשֹׂר אַעֲשֶׂרְנוּ לָךְ: טעם טפחא בתיבת עֲשֹׂר, אין לחוש לאותם ספרים אשר הטעימו
 בטעות עֲשֹׂר אַעֲשֶׂרְנוּ לָךְ
 כט ג וַגִּלְלוּ: למ"ד ראשונה בשווא נע ולא בחטף
 כט ו בָּאָה: הטעם באל"ף מלרע, המטעים את הבי"ת משנה משמעות
 כט ט בָּאָה: הטעם בבי"ת מלעיל, המטעים את האל"ף משנה משמעות
 כט טו הִכִּי-אֶתִּי: יש להבחין בין שתי המילים ע"י השמעת החי"ת בצורה רהוטה, וגם בהבחנה
 בין ה"א לאל"ף
 כט טז וַלִּלְבֹן: על אף הקושי, למ"ד ראשונה בשווא נח, בדומה בהמשך לא ד וַלִּלְאָה
 כט יז וַיִּפֹּת: היו"ד אינה נשמעת, אין לקרוא בשווא!
 כט יח וַיֹּאחֲזֶב: יש להעמיד קלות את קריאת היו"ד בסגול למנוע את הבלעת האל"ף החטופה
 שלאחריה, דבר דומה גם בהמשך הפס' אַעֲבֹדָךְ ובמילה זו הבי"ת בקמץ חטוף והדלי"ת בשוא נח
 כט כא הִבֵּה: הטעם בבי"ת מלרע²
 כט כז עוֹד שְׁבַע-שָׁנִים אַחֲרוֹת: טעם טפחא בתיבת עוֹד וכן הדבר בהמשך בפס' ל
 כט לב בַּעֲנִי: העי"ן בקמץ קטן, הנו"ן בשווא נח ואחריה יו"ד בחירק מלא, יש לקרוא: בַּעֲנִי-
 ל א מִתָּה אֲנֹכִי: הטעם בת"ו מלרע הקורא מלעיל משנה משמעות
 ל ג וַתִּלְד: הוא"ו בשווא נע (לא בפתח) ובמלרע, וא"ו חיבור ולשון עתיד
 ל טו הַמַּעֲט: המ"ם רפויה ללא דגש ובשוא נח³
 ל טז יַעֲקֹב: בטעם מונח (שופר הולך) ולא במרכא
 ל יח יִשְׁשַׁכַּר הקרי יִשְׁכָּר: השי"ן השניה כאילו אינה כתובה, הקורא יִשְׁשַׁכַּר משתבש
 ל כ זָבַד טוֹב: זי"ן בצירי ולא בסגול
 ל כא יִלְדָה בַּת: הטעם נסוג ליר"ד (למ"ד בשווא נע) והבי"ת דגושה מדין אתי מרחיק
 ל כז וַיִּבְרַכְנִי: הר"ש בשווא נע ולא בחטף
 ל כח נִקְבָּה: הנו"ן בקמץ חטוף (קטן) והקו"ף בשוא נח. הקורא בקמץ רחב ובשוא נע –
 משנה משמעות⁴:
 ל ל וַיִּבְרָךְ: הטעם בבי"ת מלעיל
 ל לב בַּפְּשָׁטִים: לשים לב לא לקרוא בכבשים, אין כאן שינוי משמעות אבל זו מילה אחרת

¹ וגם מי שאינו מורגל בהדגשת דגש חזק, לפחות יקפיד להניע את השווא! אפ"ר

² בשאר המקומות במקרא – מלעיל

³ אין געיה (מתג) בה"א, אבל גם המוסיפים געיה קוראים בשוא נח

⁴ השיבוש מתפרש כפועל בזמן עבר, ולא כציווי. ובמבטא שכל קמץ נהגה בתנועת O (=מסורות אשכנז ותימן) - ההבחנה היא רק בהנחת השווא! אפ"ר

ל לֹד לֹא יִהְיֶה כְּדִבְרֶךָ: טעם טפחא בתיבת לֹא
ל לֹא וַיִּקַּח-לֹא: געיה ביר"ד. מִקֵּל לְבָנָה לַח וְלֹא וְעֶרְמוֹן: יש להאיץ מעט את קריאת
התיבה לַח להסמיכה לקודמתה ולהימנע משיבוש המשמעות
ל לַח בְּשִׁקְתוֹת: הקו"ף בשווא נע ולא בחטף
ל מ וַיֵּשֶׁת-לֹא: וַיֵּשֶׁת מוקף ולא קדמא
ל מא לִיחְמָנָה: החי"ת בשווא נח ולא בחטף והמ"ם בצירי
ל מב וּבִהֲעֵטִיף: הבי"ת בשווא נח ויש להעמיד קלות את קריאת הה"א למנוע הבלעת העי"ן
החטופה
לא ז הִתֵּל בִּי: הטעם נסוג לה"ה מלעיל
לא יב עָשָׂה לָךְ: טעם נסוג אחור לעי"ן
לא טו נִכְרְיוֹת: הר"ש בחירק חסר והיר"ד אחריה בחולם מלא ודגש חזק
לא כד הַשְׁמֵר: מלעיל
לא כט אֲמַשׁ: במונח לגרמיה
לא לב גִּנְבָתָם: במלעיל
לא לט תִּבְקֶשְׁנָה: הקו"ף ללא דגש ובשווא נח. גִּנְבָתִי: הבי"ת בשווא נע
לא מב הִיָּה לִי: טעם נסוג אחור לה"א
לא מג רֹאֶה לִי-הוּא: תיבת לִי מוקפת ולא במונח
לא מו לִקְטֹן: הקו"ף רפויה ובשווא נח⁵. וַיֵּאכְלוּ שָׁם: טעם נסוג אחור ליר"ד
לא מז שֶׁהִדּוּתָא - האתנחתא בהברה "תא": "הטעמה מלרעית". כנראה בהשפעת המבטא
המלעילי (הנפוץ בקרב יוצאי אשכנז) רבים רגילים להטעים מילים בארמית מלעיל, אף כשצריך
להיות מלרע, כמו ברוב המילים שמסתיימות: "-א". אפ"ר⁶
קָרָא לֹא: טעם נסוג אחור לקו"ף
לא מט יֵצֵף: במלעיל
לא נב אִם-אֲנִי: במלעיל
לא נג בִּפְתָח אָבִיו יִצְחָק: הטיפחא (/טרחא) במילה בִּפְתָח, ולא במילה אָבִיו; וקריאה
משובשת עלולה ח"ו להשתמע שיצחק הוא "פֶּתַח אָבִיו" שבשמו נשבע יעקב... אפ"ר
הפטרה ויצא הושע יא ז – עד סוף הושע ויש מוסיפים פסוקים מספר יואל ב כו-כז
האשכנזים מתחילים בהושע יב יג (ויש מוסיפים כנ"ל).
יא ח כְּצִבְאִים: האל"ף נחה ואינה נשמעת, קרא: כְּצִבּוּיִם. נִהְפָּךְ: הה"א בשווא נח והפ"א דגושה
יא ט בְּעֵיר: הבי"ת בשווא ולא בקמץ
יא י וַיִּתְּרוּ: הוא"ו בשווא ולא בפתח
יא ב עַם-אֲשׁוּר: אל"ף פתוחה ושי"ן דגושה, בשונה מלקמן יג ז. אפ"ר
יא ה וַיִּשָּׁר: הטעם ביר"ד מלעיל והשי"ן שמאלית
יא יב שְׂדֵי: שי"ן שמאלית
יא ג א רִית: הר"ש בשווא לא בסגול, והטעם בת"ו. וַיֵּאֲשֶׁם: האל"ף בשווא נח
יא ג ב יִשְׁקֹן: הטעם בקו"ף מלרע
יא ג יִסְעָר: העי"ן בצירי
יא ד וַאלֹהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת
יא ו וַיִּרָם: הר"ש בקמץ קטן

⁵ המדגיש עובר מציווי בנין קל לעבר נסתרים בנין פיעל
⁶ ההערות שנוספו בחתימת 'אפ"ר' הן של אוריאל פרנק נר"ו.

יג ז אָשור: האל"ף בקמ"ץ והשי"ן רפויה⁷
 יג ח ואָקרע: וא"ו החיבור ומנוקדת בשווא, בדומה לו גם בהמשך פס' טו וַיְבֹשׁ מְקוֹרוֹ וַיַּחֲרֹב מַעֲיָנוֹ
 יג יא אָתָן-לֵךְ געיא באל"ף
 יג יד קָטְבָךְ: הקו"ף בקמץ רחב, הטי"ת בקמץ חטוף (קטן) הבית בשוא נח
 יד א תֹּאשֵׁם: האל"ף בשווא נח. בַּאֲלֵהֶיךָ: האל"ף כלל אינה נשמעת
 יד ד וְלֹא-נֹאמַר עוֹד: טעם נסוג אחור לנו"ן
 יד ו שְׂרָשׁוֹ: כולם בקמץ רחב
 יד ט לַעֲצָבִים: הלמ"ד קמוצה. פְּרִיָּךְ: הפ"א סגולה
 יואל כב כז אָנִי וְאָנִי: האל"ף במילה הראשונה בקמץ ומלעיל; במילה השנייה חטף פתח ומלרע
 ראשון של וישלח:
 ד ו צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה: טעם טפחא בתיבת צֹאן. וְאֶשְׁלַחְהָ: הו"ו קמוצה
 ו לְאֹדְנִי: הא' נחה קרא: לדג'י
 ח וַיֵּצֵר: היר"ד בצירי
 יא קִטְנִיתִי: הטעם בטי"ת הוא גרש (אזלא גרש) ולא רביע⁸

תחילה הערות של **אברהם נפח** ז"ל ובהמשך ענינים אחרים
 כח יא מַאֲבְנֵי הַמָּקוֹם לפי הדקדוק, או אבן אחת או כמה אבנים. מפסוק יח
 יודעים שהיתה אבן אחת.
א"ה. כוונתו לסתור את דרשת חז"ל המובאת ברש"י כאן. ויש מראשותיו – עשאו כמין מרזב
 סביב לראשו, שהיה יכל מפני חיות רעות (ראה ב"ר סח"יא), והתחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת: עלי
 יניח כדיק ראשו, וכן זאת אומרת: עלי יניח, מיד עשאו הקדוש ברוך הוא לבן אחת (ראה חולין לא, ב),
 וזה שנאמר "וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מֵרֵאשִׁיתוֹ (כח, יח)".
 הכלל הוא שכדי להבין נכונה את דרשות חז"ל צריכים להבין מקודם איך המקרא מתפרש לפי
 פשוטו. לפי פשוטו אין סתירה בין מאבני ובין את האבן.

כח יג נָצַב עָלָיו על הסולם? או על (יד) יעקב? שתי אפשרויות.
א"ה. אפשרות הסולם אינה מתקבלת.

כח כ ואילך וַיֵּדֶר יַעֲקֹב גֵּדֶר לֵאמֹר אֲסִיְהֶיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשִׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ
 וְנִתְּנִילִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבֵּשׁ: וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים: וְהָאֶבֶן הַזֹּאת
 אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי מִצְבָּה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תֵּתֶנְלִי עֲשֹׂר אֶעֱשֶׂרנָה לָךְ:
 קשה לדעת איזו מהפסוקיות הן של תנאי ואיזו הן התוצאות.

כח כב וַיְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים
 בימי הביניים, שלא היו מפות, זה גרם למפרשים באירופה
 להתבלבל בין בית-אל לירושלים, וחשבו שזה היה מקום בית
 המקדש. באמת היה זמן שהמשכן היה שם (שופטים כ:כו-כז).

⁷ לא להחליף עם אשור אל"ף פתוחה ושי"ן דגושה שהוא שם עם, וכאן הוא פועל בעתיד במשמע ראייה (כמו לעיל יב ב).

⁸ שונה מקורן וההולכים בעקבותיו. כבר אמרנו שהרביע אינו מנהג אשכנז המערבי כי לא נהגו כך לפני היידנהיים

א'ה. 'בלבול' הוא גם בספרות חז"ל, לא רק אצל המפרשים מאירופה. רש"י מבחין היטב בין לוז/בית-אל ובין ירושלים. חסרון המפות מתבטא במקומות אחרים.

כט ב וַיֵּרָא וְחֵנֶךְ בְּאֵר בְּשָׂדֶה וְחֵנֶךְ שֵׁם שְׁלִישָׁה עֲדָרֵי עֶאֱן רִבְעִים עָלֶיָּהּ
שְׁנֵיהֶם מְדַבְּרִים עַל הַמִּצֵּב.

כט ג וַנֶּאֱסָפוּ

לא "עבר" אלא תמיד, לכן לא-מושלם (מושלם עם זו ההפוך).
משמעות השורש פה כמו היום (« ו:כא) והנפעל הוא סביל.
ההפנייה היא למקרא אֲשֶׁר יֵאָכֵל בתחילת פרשת נח, אשר רגילים לאוכלו.
גם כאן – רגילים להאסף.

כט ו וְהָנָה רַחֵל בְּתוֹ בָּאָה

נושא ואחר כך בינוני (בָּאָה) ⁹ משמיע עתיד. "רחל עומדת לבוא".
אילו היה המצב, היה כתוב "והנה רחל בתו עם הצאן".

כט ז ח הָאֶסְפוּ, יֶאֱסָפוּ

משמעות השורש פה כמו היום (« ו:כא) והנפעל הוא סביל. כמו בפס' ג לעיל.

כט ט וְרַחֵל | בָּאָה

בָּאָה, צורת מושלם (בטעות נקראת "עבר") ולא הבינוני. לא
"כבר", הנושא לפני הפועל רק להדגשה.

כט יג וַיִּסְפֹּר לְלָבָן טַעוֹת שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁאַחֲרַיִם כֵּן הוּא שָׁלֵם עַל זֶה. בְּנוֹסַח בִּאֲנִגְלִית
He told Laban the whole story, which Laban later used
against him.

(סיפר ללבן את כל המעשה ולבן השתמש בזה לרעת יעקב)

א'ה. מה היה יעקב עושה לו ידע? יעקב הגיע ללבן וסיפר שהוא הגיע אליו בשליחות אמו
לקחת אחת או יותר מבנותיו (יצחק אמר אִשָּׁה מִבְּנוֹת לָבָן (כח, ב) אבל יכול להתפרש 'לקחת
אשה' - להתחתן) ועם זאת הוא חיכה ללבן שישאל אותו מַה מִּשְׁכָּרְתְּךָ (פס' טו) ואז הציע מעצמו
עבודה של שבע שנים תמורת רחל הקטנה. לפי דבריו בהמשך יעקב סיפר גם על לקיחת
הברכות, ולבן נשתמש בזה כדי לענות על טענות וְלָמָּה רָמִיתָנִי.

כט כ כְּיָמִים אֲחָדִים לא שעבר הזמן מהר, אלא שהמחיר היה זול בעיניו.

כט כא הָבָה אֶת אִשְׁתִּי הַהִסְכַּם עִם לָבָן הָיָה כְּמוֹ אֲרוּסִין, וְרַחֵל הָיְתָה חֲצִי-נִשְׁוָא לָו.
א'ה. אין צורך בזה, כוונתו למיועדת להיות אשתו.

כט כה וְלָמָּה רָמִיתָנִי אִם עַל יַעֲקֹב "ויעקבני", אז על לבן הארמי "רמיתני".

⁹ יש מנהג משונה בספרי לימוד (לרבות סידור רינת ישראל) לסמן את מקום ההטעמה במלה בסימן 'עולה' (מהפך)
מעל האות המוטעמת. בטעמי אמ"ת זה חלק ראשון של הטעם 'עולה ויורד'. אני מסכים שסימן געיא (מתג) אינו
מתאים כל כך, כי במערכת הטעמים הגעיא לרוב מסמנת הטעמה משנית ולא עיקרית. בקונקורדנציה של אבן-שושן
סימן הטעמה בטעם טיפחא תחתיה.

א'יה. לשון נופל על לשון ליעקב וללכן. על **יעקב** התלונה היא וַיַּעֲקֹבֵנִי, בדומה על לבן הארמי התלונה היא רמיתני. והלוא לימדונו ארמי לשון רמאי! פרפרת נאה על דרך הדרש.

כט כז לֹא יַעֲשֶׂה בֶן בְּמִקְוֵמוֹ. כמו שאתה עשית ליצחק. **א'יה.** לשיטתו במ"ש על פס' יג שיעקב שגה שגילה ללבן את כל הדברים האלה, כולל לקיחת הברכות במרמה מיצחק. ועתה עונה לו לבן שאצלנו לֹא יַעֲשֶׂה בֶן בְּמִקְוֵמוֹ. מסתבר שכתוכניתו של לבן לכבול אליו את יעקב, היה עושה כן גם בלי טיעון זה¹⁰.

ל א וַתִּקְנָא ללוא היו בניו, ורצתה אהבה. לרחל היתה אהבה ורצתה בניו. אשה תמיד רוצה עוד משהו. **א'יה.** דעת לנכון נָקַל שאשה (וגם איש כמוכן!) רוצה בניו וגם אהבה. ו'לרצות עוד משהו' היא תכונה משותפת לכל המין האנושי.

ל יח וַיִּשְׁכַּר פסוק טז מרמז על סיבה אחרת לשם, ולא רוצה לתת. לא ידוע למה צריך "ש" שנית. **א'יה.** תחילה נתבונן בפסוקנו וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שְׂפָתַי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁשָׁכָר: עתה פס' טז וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בָּעֶרְבַּ וַתֵּצֵא לָאָה לְקִרְיָתָהּ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שְׂכָרִי שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָא בְּנִי. לדעתו הסיבה האמיתית לשם יששכר הוא בגלל שְׂשָׁכָרָה את יעקב באותו לילה, אבל היא תולה את זה בהקדמה שלה שמסרה את זלפה ליעקב כשראתה שעמדה מלדת¹¹, אחרי שרחל מסרה את בלהה.

ל כג אָסַף לא כמו היום. לקח, הסיר. שמוש במילה כדי להסביר "יוסף". **א'יה.** לשון המחבר has withdrawn (taken back in: 'removed' amounts to the same, but is not the meaning of the word, see 6:21). **אם** אני מבינו נכונה. הסיג במקור. אדור, משך אדורנית. 'הסיר' משמעו שווה, אבל אינו משמעות המלה. הוא מפנה למקרא וַתֵּתֶן קֶחַ לְךָ מִכָּל מַאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכַל וְאֶסְפַּתְּ אֵלָיךְ (בראשית ו, כא).

ל לב חָסַר הרקדוק נותן שתי אפשרויות. (א) המקור, שמופיע במקום הבינוני. אני (יעקב) אעבור ואסיר (ב) הציווי, אתה (לבן) תסר. **א'יה.** כנראה עדיף לפרש ציווי. אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי חָסַר מְשׁוּפָתוֹ וְחִיָּה לְבָעֵר (ישעיהו ה, ח) מתפרש מקור וכן חָסַר חֲטָאָתוֹ (ישעיהו כז, ט). ברוב ככל המקומות האחרים מתפרש ציווי. כאן יעקב מטיל אחריות על לבן ועל בניו שיסירו את העקודים ואת החומים. בְּכִשְׁבִּים כֶּשֶׁב הוא סוג בעל חיים. כֶּשֶׁשׁ הוא רק כֶּשֶׁב קֶטָן. לא כהיום. **א'יה.** לתומי חשבתי שזו אותה מלה בסדר אחר של אותיות. כבש לעולת תמיד או לחטאת שהם בני שנה כתוב כבש; לעולה או לשלמים שאין הגבלה זו כתוב כשב. בְּעֵזִים רשמי "עז" היא נקבה, אבל לפעמים בלשון רבים (עזים) משמש כללי לזכרים ולנקבות ביחד כמו פה. **א'יה.** בקרבן שלמים וְאֵם עֵז קָרְבָּנוֹ וְחִקְרִיבֹו (ויקרא ג, יב) לא כתוב תיש או שְׁעִיר. לא רק בלשון רבים.

ל לד וַיֹּאמֶר לָבֵן חֵן. לוֹ יְחִי כְּדָבָרְךָ

¹⁰ בספר קול חוצב מאת הרב שלום שבדרן ז"ל, הרב טוען שיעקב חפץ מלכתחילה לשאת את שתי האחיות, אבל לו ביקש את זה ישירות, לבן היה מסרב. לכן נתן ללבן 'לרמות אותו'.

¹¹ עניין זה של עמידתה מלדת אינו ברור. לאה ילדה בשבע שנות נישואין ששה בניו ובת. כמה זמן עבר בין לדת יהודה למעשה הדודאים וההריון של יששכר ובעקבותיו זבולון ודינה? אא"כ נגיד שחלק מהשבטים נולדו בשש השנים האחרונות.

"הן" משמיע "הנה" ולא כמו בתלמוד. לבן אמר, כרגיל, דברים שאין להם משמעות מדויקת, ויעקב לא למד את הפתגם "אדם מרמה אותי פעם, בוז עליו, מרמה אותי פעמיים, בוז עליו".

א"ה. יש להניח שאחרי ארבע-עשרה שנה בבית לבן יעקב הכיר אותו היטב.

כל הלשון תנה את נשי ואת ילדי אשר עבדתי אתך בזה ואלכה נועד לצורך משא ומתן. ליעקב לא היתה בשלב זה כל מחשבה לשוב ארצה ישראל. החלטתו לשוב באה רק בעקבות הסתת בני לבן, ראייתו את פני לבן הזועפות, והציווי לשוב. הוא נתן ללבן לחשוב שהוא מרמה אותו.

ל לח ויחמנה צורה עתיקה מקבילה לארמית. בארמית זכר יכתבון, נקבה יכתבון, בעברית מקראית יכתבון תכתבון אבל הצורה העתיקה¹² יכתבון יכתבון ולכן ויחמנה.

א"ה. מצינו בלשון התלמוד (בבלי שבת ט ב, נדה סט ב) יתעלפה.

ל לט ויחמו

מקצה עד קצה. יותר מאוחר, בדרך כלל אחרי המקרא (העברית משנאית ולפעמים גם היום) לא השתמשו בצורת נקבה רבים "תכתבנה" לגוף נסתר, אלא בצורת זכר "יכתבו" (ה"ן" נפל כבר לפעמים במקרא) גם לזכר גם לנקבה. לכן "ויחמו". הצורה האמצעית הרגילה במקרא, "ותחמנה", לא נמצאת כאן!

לא א תכבד הרכוש.

לא ג וילמדו לתת ולמשפחתך, לא המקום. "ארץ" היא המקום. **א"ה.** ארץ אבותיך כבר כתוב במקרא הזה.

לא י/יב עקדים נקדים וברדים

בלגן! אל תנסה למיין את הסוגים. התורה נותנת אותם בכונה בבלגן, שכל מאמצך להבין את הסוגים השונים ייכשל, כדי שתבין שגם יעקב בסוף התבלבל, ככה לבן בכונה בלבב אותו! **א"ה.** ואם איני רוצה להתבלבל? לעיל עקדים נקדים וטלאים, גם כתוב שלוש פעמים וטלוא. מכאן שטלוא הוא פרד ותו לא מידי!

לא טו לנן הוא ולבנינו כל מה שיעקב הרויח בעבודה קשה אינו שלו אלא שלהן. נשים! הן ממש בנות לבן, כמו אחיהן (פסוק א) רק במצב אחר. **א"ה.** הכל הבלים! בלשון המעטה, אין הדברים מוסיפים כבוד לאומרים!¹³

לא יח לבוא אל יעקב אביו ולא אל רבקה אמו? כנראה היא כבר מתה. **א"ה.** מניין ליעקב לדעת כן?

לא יט ולבן תלך כבר – הנושא לפני הפועל. תתפרים כנראה מטרתה לא היתה לעבודה זרה, אלא שלפי החוק של אז בעלות התרפים הצביעו על כמה זכויות במשפחה וברכוש. למרות זאת היו שתי עברות – גנבה ועבודה זרה – וזה נתן שם

¹² ניקוד מלה זו בארמית עתיק כמו ועתיק יומין (דניאל ז, ט) נמצא גם בעברית וחדברים עתיקים (דברי הימים א ד כב).
¹³ בעוד שאצל בני לבן מה שהרויח יעקב גנוב מאביהם, הרי אצל האמהות כל מה שהרויח יעקב הוא לטובתן ולטובת בניהן. אין כאן כל השוואה.

רע ליעקב, שלא ידע! היא מתה אחר כך בלדה. **א"ה**. וכי עלה על דעת מי שרחל גנבה את התרפים כי רצתה לעובדם? בעבודה זרה ודאי לא נכשלה, וכפי הנראה גם לא בגנבה. יעקב לא ידע כי לא היה צריך לחשוש. היא מתה בלדתה לפי חז"ל בגלל פליטת הפה של יעקב לא יחיה.

לא כה ויעקב תקע כבר. **א"ה**. לשיטתו, כי לולא כן היה כתוב ויתקע יעקב. ולכן תקע השוואה זה לעומת זה. בחר הגלעד שם האזור ולא דוקא בהר.

לא לב לא יחיה מילים קשות. מות על גנבה? לכן הוא נענש, רחל מתה בלדה. **א"ה**. התורה מעידה וְלֹא יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גִּנְבָתָם הוּא לֹא הֵעֵלָה עַל דַּעְתּוֹ לְהַעֲנִיֵּשׁ אִי מִי מַנְשִׁיו או בניו או בנותיו ועבדיו ושפחותיו על מעשה זה. הוא אמר כן רק להפיס את דעתו של לבן.

לא לד ורחל לקחה כבר, לפני שהוא בא אל אהלה. (נושא לפני פועל). בכר הגמל היו אלילים קטנים **א"ה**. לעומת זאת אצל דויד ומיכל משמע שהיו גדולים ולא אלילים. ותקח מיכל את התרפים ותשם אל המטה ואת כביר העצים שמה מראשיתו ותכס בכבד (שמואל א יט ג).

לא מב ופחד יצחק לא נמצא "פחד" ככנוי ל"אלהים", קדש או חל, חוץ מפה ובפסוק נג – שניהם כשיעקב דבר עם לבן. בלי ספק הם דברו בארמית, והתורה לא צטטה את המילים של השיחה ביניהם אלא תרגמה אותן. אנו לומדים מאונקלוס שהמילה "אלהים" מתורגם לארמית לפעמים "אלה" ולפעמים "דחל" (פחד) ונראה שהיה הבדל ביניהם שלא מופיע בעברית. מאיזו סיבה, יעקב הקפיד להשתמש במילה "דחל" בקשר ליצחק (אבל לא בקשר לאברהם) וכדי להדגיש את זה התורה תרגמה "דחל" ל"פחד". כשלא דבר עם לבן יעקב לא אמר פחד (לא:ה, לב:י).

לא מז/מח גלעד משחק מילים עם "גלעד" שלא מופיע בארמית "יגר שהדותא".

לא נג אלהי אביהם אלילי תרח **ע"כ מדברי אברהם נפח ז"ל בליווי הערותיי**.

ידידנו הרב גור אריה צור נר"ו שלח אלינו ממאמריו המכונים 'לעומקו של מקרא'. אני משתדל לברור מהם קטעים בעלי זיקה לשוניית.

הקדמה לפרשת ויצא

סוף דבר הפל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור פי-זה כל-האדם (קהלת, יב, ג) ונדרש פסוק זה בברכות ו' וכן בשבת ל' ב' בג' אופנים. מאי פי זה כל-האדם ר"א אומר כל העולם לא נברא אלא בשביל זה. [בשביל הירא-שמים]. ר' אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו, שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה שמעון בן זומא אומר לא נברא כל העולם כולו אלא לצוות¹⁴ לזה. (לשון צוותא).

¹⁴ **א"ה**. אין ספק שניקוד זה (לצוות) אינו נכון. גם לא ברור אם זה פועל כלומר להיות לו צוותא, או שזו צורת צוותא ללא האל"ף המיידעת כמלים ארמיות רבות. אולי צריך לנקד לצוות. מכל מקום לא שיניתי בפנים כי רבים קוראים כך.

ומבאר המהרש"א שהירא שמים, נתונים בידו ג' עולמות. עולם המלאכים, עולם התיכון [התכונה, שמש וירח וכוכבים], ועולם התחתון, עולם הטבע. ואשר על כן תבואר הפרשה והפרשות שאחריה, על פי המהרש"א הנ"ל. שג' העולמות הנתונים בידי הירא שמים, נתקיימו ביעקב אבינו, שנאמר בו (כח, טז) וַיֵּרָא וַיֹּאמֶר מֶה-נֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה וגו'.

והרי הוא שולט בעולם המלאכים שנא' (כח, יב') וְהִנֵּה מִלְאָכֵי אֱלֹהִים עֲלֵים וְיֹרְדִים בּוֹ. וכן שולט הוא בעולם התיכון, שנא' (כח, יא') וַיֵּלֶן שָׁם כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁשְׁקָעָה חֲמֹה בַעֲבוּרוֹ, וכן וַיִּזְרַח-לּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ (לב, לב').

וכן שולט הוא בעולם התחתון, עולם העשייה, שנא' וַיִּגַּל אֶת-הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר. (כט, י). ושלושה עולמות אלו הם כנגד ג' סוגים של יראת שמים, ושלתם נתקיימו ביעקב, והם יראת העונש, כנגד עולם העשייה, יראת חטא כנגד עולם התכונה, ויראת הרוממות כנגד עולם עליון עולם המלאכים. והם כנגד אברהם, יצחק ויעקב, כמבואר לקמן.

כח טז וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ. ואמר ר' יוחנן (מדרש רבה) אל תקרי מִשְׁנָתוֹ אלא מִמְּשָׁנָתוֹ. שלמד עד קצה היכולת ומכח מִשְׁנָתוֹ ראה מראות אלקים חיים בִּשְׁנָתוֹ. וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי בְּשִׁמְתִּי לֵב, וְאָנֹכִי בְּטִיפְחָא. והוא כעין הפסקה קלה. וכאומרו: והתגלות השם במידת האנכי, לא התגלתה לי עד כה. ועוד, עם כל לימוד ולימוד אני מגלה יותר ויותר את מידת האנכי ה' אלקיך, ומגלה עד כמה יודע אני יותר מה שלא ידעתי עד הנה. ולכן אמר ר' יוחנן (שבת קה.) אנכי ר"ת אנא נפשי כתבית יהבית. ופירושו לפי פשוטו: אני עצמי את הכתב [שבִּלְחוֹת] נתתי. ודרשו בו רוב דרשות, וכגון על דרך החסידות: כביכול אומר הקב"ה: את עצמי נתתי בתוך הכתב. ולעומקו של מקרא יֹאמֶר: שככל שהכתבית יהבית יותר בגילוי, כלומר ככל שעל ידי הלימוד מתגלה יותר ויותר עומק הכתוב, בדרך של פשט רמז דרש סוד, כן כביכול האנא נפשי של הקב"ה יותר בגילוי.

ועוד יש לומר בזה, באומרו וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ, חשש יעקב כי עתה יהיה קץ לִמְשָׁנָתוֹ, שלא יוכל עוד ללמוד בבית לבן, ובקש שְׁכָל מה שלמד עד עתה ישאיר בו רושם וישאר להיות איש תם.

וכך יהיה ערך הדברים: גם אם לא אזכה למידת האנכי בלימוד מכאן ולהבא, אכן, יש ה' אנכי במקום הזה על ידי מה שלמדתי עד עתה.

וטעם הטיפחא באנכי יוכיח, שאין הוא בהכרח סמוך למה שאחריו, ונסמך למה שלפניו: אָכֵן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי¹⁵ וכאומרו בדרך של סרסוה ודרשהו: אָכֵן יֵשׁ ה' וְאָנֹכִי בְּמָקוֹם הַזֶּה אע"פ שלא ידעתי אם אוכל עוד ללמוד מהיום והלאה.

ויש לשאול, לדרשת ר' יוחנן שהקיצוהו מן השמים ליעקב ממשנתו: מדוע יכשילוהו לכאורה לצדיק, במשנה מפורשת נפרקי אבות פרק ג משנה ז': רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הַמְהִלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְשׁוֹנֶה, וּמִפְּסִיק מִמְּשָׁנָתוֹ וְאוֹמֵר, מֶה נָּאָה אֵילָן זֶה וְכו' מַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב כָּאֵלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ.

ומפרש הרע"ב: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, דְּאִשְׁמוּעֵינָן רַבּוּתָא דְּאָף עַל גַּב דְּעַל יְדֵי כֵן הוּא מְבַרֵךְ בְּרֹדֶךְ שְׁכֵכָה לוֹ בְּעוֹלָמוֹ, אָף עַל פִּי כֵן מַעֲלִין עָלָיו כָּאֵלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִפְסִיק מִמְּשָׁנָתוֹ.

¹⁵ א"ת. לפי כללי הטעמים אין מקום לדברים האלה, אבל מצינו במדבר ג א הִבְכַּרְנָּה וְאֵבִיָּהּוּא אֶלְעָזָר וְאַיִתְמָר: התורה רוצה גם לציין שנדב הוא הבכור, וגם למנות את אחיו הצעירים יותר. כאן לא מסתבר לקשר את המלה וְאָנֹכִי עם בְּמָקוֹם הַזֶּה. על דרך הדרש אפשר לדרוש סמוכים, אבל לא לתלות בטעמים.

ובשימת לב יראה למעיין כי אין הדבר דומה. שהאומר מה נאה אילן זה מחליף הפרט בהכלל. כי כל העולם כולו כלול במשנתו, כולל אילן זה שהוא מתפעל ממנו. והמפסיק ואומר מה נאה אילן זה, כאילו מחליף הפרט בהכלל. שהאילן הנאה הוא פרט בבריאה. ומשנתו היא כלל הבריאה, שכל העולם כולו יונק חיותו מהמשנה שהאדם שונה, אפילו בדרך. וכיצד יחליף זה בזה.

אבל הכא, שונה הדבר. כי משנתו של יעקב היא אמנם כלל הבריאה, אך היא עדין פרט אצל הקב"ה, שהוא כולל כל העולמות כולם, שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו. וכשהקיצוהו ממשנתו אמר מה נורא המקום הזה, אכן יש ה' במקום הזה והרי זה כולל כל העולמות כולם וגם את משנתו שעסק בה בחלומו, ועתה משעה שהקיץ הוא עוסק בעיקר ובכלל היותר גדול, שממנו כל המשניות כולן, וממנו תוצאות חיים.

וזה שאמר ר' יוחנן משנתו ממשנתו, להגיד שבחו של יעקב אבינו, שלא החליף העיקר בטפל והכלל בהפרט, ושיבח למי שהשבח שלו, וקשר העטרה למי שהעטרה שלו.

כח ב ובגד ללבש הרב יהודה גנוט נר"ו אחד תרגום תרגם אונקלוס וכסו למלבש. שינה כאן מבגד בעלמא (כגון ועשית בגדי קדש (שמות כח, ב) וכדו', ונתנו אל בגד תכלת (במדבר ד, יב)) שמתרגם לבושא, ולכאו' נראה שהלבוש הוא העליון והכסו הוא יותר להסתיר את מערומי האדם כמו לכסות בשר ערוה (שמות כח, מב), וכמו כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו (שמות כב, כו), וכמו כסות עינים (בראשית כ, טו) שמטרתו להסוות ולהסתיר את מראהו/מראיתו, וכמו"כ כאן ביקש יעקב את המינימום לחס לאכול ובגד ללבוש וניחא שתרגם אונקלוס "כסו".

אך צ"ע דבשמות שם פרש"י (ממכילתא משפטים כספא יט) כסותה זו טלית שמלתו זה חלוק, ומשמע שהכסות הוא עליון יותר, ולא בא לכסות בשר ערוה וכדו', ויבאר ע"פ הגמ' בשבת עז: לבושה – לא בושא ופרש"י לבושא – חלוק עליון שקורין שרוק (מעפורת, חלוק), לא בושא – למנוע הבושה שמכסה כל החלוקים התחתונים הקרועים ורעים, עכ"ל. הרי שיסוד ה"כסו" נמצא גם בלבוש ובחלוק העליון ודומיא דטלית, כלומר יש את הכסות המקורי הוא ה"כסו", ויש את הכסות העליון יותר שאף הוא משמש בתפקיד ה"כסו" לתחתונים ממנו.

ואולי י"ל שלשית אונקלוס [שהכסו מתייחס לבגד מינימלי], יתכן שפירוש הפסוק כי הוא כסותה לבדה אינו חלוק מן החלוק דבפרש"י, אלא היינו הך [ואיני יודע טעם הכפילות] והראיה שאמר "הוא כסותה הוא שמלתו" "במה ישכב", וידוע כי דרכם היה לשון ערומים. משא"כ חז"ל שפירשו כסותה זה טלית, לכאו' זה מחמת כפילות הפסוק וסמיכותו לשמלה הקפיצה את הכסות מתחתון לעליון ולדרגת ה"לבושה" התלמודית.

ולהאמור ניתן לומר כי גם מה שפירשו חז"ל כסות זה טלית לא רצו לומר שמדובר כאן בשני מלבושים שונים אלא מה שבדרך כלל משתמשים לטלית, עני זה משתמש בו כבחלוק, ושניהם לדבר אחד נתכוונו ולא פירשו אלא את חילוק הלשונות בפסוק בין כסות לשמלה.

מאוריאל פרנק נר"ו

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בניקדס: [ב] וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרים צאן רבצים עליה כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על-פי הבאר: [ג] ונאספו שמה כל-העדרים וגללו את-האבן מעל-פי הבאר והשקו את-הצאן והשיבו את-האבן על-פי הבאר למקמה: [ד] ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו: [ה] ויאמר להם הידעתם את-לבן בן-נחור ויאמרו ידענו: [ו] ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עס-הצאן:

[ז] וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא־עַתָּה הָאֶסְף־הַמְּקַנָּה הַשְּׁקוֹ הַצָּאן וּלְכוּ רְעוּ: [ח] וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַח עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הַעֲדָרִים וְיִגְלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהַשְׁקִינוּ הַצָּאן: [ט] עוֹדְנוּ מְדַבְּרֵי עִמָּם וְרַחֵל אֲבָהָה עִסְה־צֹאן אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ כִּי רָעָה הוּא: [י] וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל בִּתְּלָבָן אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשָּׂק אֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ: [יא] וַיִּשָּׂק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיִּשָּׂא אֶת־קִלּוֹ וַיִּבְדֹּ: [יב] וַיֵּגֶד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אֲחִי אֵבִיהָ הוּא וְכִי בְּזִרְבָּקָה הוּא וַתֵּרֶץ וַתִּגַּד לְאֵבִיהָ: [יג] וַיְהִי כְּשֶׁמַּעַ לָבָן אֶת־שְׁמֵעוֹ יַעֲקֹב בְּזִרְאָחָתוֹ וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹק־לּוֹ וַיִּנְשָׁק־לּוֹ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפֹּר לָלָבָן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: שְׁלוֹם,

1. היש הסבר לבידול בין "וישק" (פס' יא) לבין "וינשק" (יג)? האם זה רק כדי להצמיד את "וישק" לעתיד המקוצר "וישק" (שבפסוק הקודם)?
  2. האם מוכרים לכם דיונים במקרה זה בפרט, ובכלל בתופעה זו של שימוש שעושה התורה בשורשים דומים אך לא זהים, לשון נופל על לשון?
- בהקשר לכך אני נזכר במאמר פרופ' שמחה קוגוט "'לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה-זאת' (בר' ב, כ"ג) – האמנם אטימולוגיה עממית? ([קישור](#))

כ"ט, אפ"ר

מעניין גם הריכוז הגדול של נשיות במחצית השנייה של ספר בראשית:

הנה 11 ההיקריות הראשונות במקרא של שורש זה:

1. גִּשָּׂה נָא וּשְׁקָה לִי בְּנִי. (בראשית כ"ז: כ"ו / מקראות גדולות) (en)
2. וַיֵּגֶשׁ וַיִּשָּׂק לוֹ וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו (בראשית כ"ז: כ"ז / מקראות גדולות) (en)
3. וַיִּשָּׂק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיִּשָּׂא אֶת קִלּוֹ וַיִּבְדֹּ. (בראשית כ"ט: י"א / מקראות גדולות) (en)
4. וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹק לוֹ וַיִּנְשָׁק לוֹ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ (בראשית כ"ט: י"ג / מקראות גדולות) (en)
5. וְלֹא נִטְשָׁתִי לְנִשָּׁק לְבָנִי וּלְבָנֹתִי (בראשית ל"א: כ"ח / מקראות גדולות) (en)
6. וַיִּשָּׂם לָבָן בְּבֹקֶר וַיִּנְשָׂק לְבָנָיו וּלְבָנֹתָיו (בראשית ל"ב: א' / מקראות גדולות) (en)
7. וַיֵּרֶץ עֲשׂוֹ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיַּפֵּל עַל צוּאָרוֹ וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּבְכּוּ. (בראשית ל"ג: ד' / מקראות גדולות) (en)
8. אֵתָּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיד יִשָּׂק כָּל עַמִּי (בראשית מ"א: מ' / מקראות גדולות) (en)
9. וַיִּנְשָׂק לְכָל אֲחָיו וַיִּבְדֹּ עֲלֵהֶם וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֲחָיו אֵתָּה. (בראשית מ"ה: ט"ו / מקראות גדולות) (en)
10. וַיֵּגֶשׁ אֵתָם אֵלָיו וַיִּשָּׂק לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם. (בראשית מ"ח: י' / מקראות גדולות) (en)
11. וַיַּפֵּל יוֹסֵף עַל פְּנֵי אָבִיו וַיִּבְדֹּ עָלָיו וַיִּשָּׂק לוֹ. (בראשית נ"א: / מקראות גדולות) (en)

כתבתי כבר בפורום הזה, לפני כמה שנים, על מקום אחר שבו ישנו משחק בדיוק באותם שני שורשים נשק/שק. גם המקום הנוסף מתקשר לאהבה.

מִי יִתְּנָה בָּצָח לִי יוֹנָן שְׂדֵי אֲמִי אֲמִצְאָה בְּחוּץ אֲשָׁקָה גַם לֹא-יָבִיאוּ לִי. אֲנִי־אֶבְיָא אֶל-בֵּית אֲמִי תִלְמִידִי אֲשָׁקָה מִיּוֹן הָרָחָק מֵעֵסִיס רַמְנִי (שה"ש ח 2-1).

בשה"ש השימוש בשורשים הוא בסדר הפוך מזה שבספר בראשית. אליעזר כמון

הרב יעקב יעקובוביץ לגבי מקור 8, "ועל פיד ישק כל עמי" - יש לציין שבפשוטו אינו עניין נשיקה (ראה סקירה לא שגרתית של כ"ק אדמו"ר מלובביץ בנושא: [ישק כל עמי](#))

לגבי שאלה 1 - יצוין למסכת כלה רבתי סוף פרק שלישי: וישק-בפה, וישק-כל הגוף. דברי האדמו"ר מחב"ד יש לציין שהמכתב משנת תשח 'תשנ"ה' כשעדיין לא נתמנה לאדמו"ר. שלום וברכה!

במענה על מכתבו משבוע העבר, ע"ד שמפרש בלימוד התלמידים בבראשית (מא, מ) וְעַל פִּיד יִשָּׂק, מלשון נשיקה, ומסתייע בזה בפ' בראשית רבה, ראב"ע, בעה"ט וטעמו: שאין לבלבל מוח תלמיד מתחיל בפ' חדש, בתיבה שאפשר לפרשה כפי מושכל ראשון של התלמיד. ויש מערערים בזה כיון שרש"י פי' ישק יתפרנס מל' וְבֵן מִשָּׂק בֵּיתִי (בראשית טו, ב), ולא ביאר במכתבו טעם המערערים וכנראה הוא מפני שרש"י מפרש באופן אחר.

והנה ברור לפי דעתי, שאין זה טעם מספיק כלל כיון שאינו נוגע אלא בפשוטו של מקרא ואין זה ענין של הלכה. ורש"י עצמו בפירושו כתב השקפתו בזה. ולדוגמא בבראשית (לג, כ): ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע מתחלקים לכמה טעמים, והעיד עליו נכדו הרשב"ם בפי' בראשית (לז, ב): וגם רבינו שלמה אבי אמי... והודה לי שאילו הי' לו פנאי הי' צריך לעשות פירושים אחרים לפי הפשטות המתחדשות בכל יום. ואין להאריך בדבר הפשוט. כל זה בנוגע להשאלה אם אפשר לבחור בפי' ראב"ע וכיו"ב במקום שרש"י מפרש באופן אחר.

אבל בנוגע לפי' פשט הפסוק ועל פירוש **ישק כל עמי** יש לעיין בו.

דהנה תרגום אונקלוס, תרגום ירושלמי, ורש"י פירשו **ישק** – יתפרנס.

התרגום – כפי שהבין בו הערוך מע' נשק – ראב"ע (ופי' נשיקה אמר הראב"ע שהוא בדרך רחוקה, אף שהביא (תהלים ב, יב) המנהג לנשק את המלך ועיין ב"ר פ"ע נשיקה של גדולה) רשב"ם ושרשים לרד"ק פירשוהו מל' **נשק** – אשר כל אלה הם ראשי **הפשטנים** במקרא – ובלשון נשיקה לא מצאתי לע"ע אלא בב"ר זוהר (ח"א קצו, א) ומובן אשר הן מ"ר הן זוהר מפרשים גם בדרך רמז ודרוש, כן מה שכתב בעה"ט הוא לפרש רמז המסורה אשר תיבת **ישק** נמצא ב"פ בתנ"ך ואין זה הכרח שיהי' פירושם שוה בשני המקומות. ודוגמא בסדרה זו: לקמן (מג, לד) בתיבת **משאת**, שהביא בעה"ט את המסורה: ב' **במסורה וישא משאת, משאות שוא ומדוחים** (איכה ב, יד), אף שבכאן פי' **משאת** הוא מנה או מתנה ובאיכה נבואה.

והנה מה שמאנו כהנ"ל בפי' **ישק ל'** נשיקה, נראה לי שהוא מפני כי אז יש לבאר הכתוב בשני אופנים (א) על פירוש – ע"פ ציוויך – **ישק** – לי, לפרעה – כל עמי, וכמ"ש במתנות כהונה בפי' הב"ר פצ"א, ולפי זה הוא מקרא חסר תיבת "לי". (ב) **על פירוש** – אותך – **ישק כל עמי**, אבל לא נמצא בכתוב הביטוי "**על**" כי אם "**וישק לו**" – ובאיוב (לא, כז) **ותשק ידי לפי**, –אף שנמצא בלשון חכמים במשנה ר"ה פ"ב מ"ט ונשקו על ראשו ובברייתא נשקין על גבי היד (ברכות ח, ב).

ולכן לפי דעתי, יש לפרש ע"פ **ישק כל עמי**, אם מלשון משק כפרש"י או עכ"פ מלשון נשק, אף שלא נמצא במקום אחר בלא נו"ן. ולבאר לתלמידים אשר רק שריד מעט נשאר מלשוננו בספרי התנ"ך – ובלשון הרמב"ם בהקדמתו לספר המצות "לשון ספרי הנבואה... קצר בידינו – "ולכן כמה תיבות וביטויים לא נמצאו בהם אלא פעם אחת.

ובדאי ידוע לכבודו אשר התחל מר' סעדי' גאון מנו ספרו והתעסקו בפי' מלות בודדות הנמצאות בכה"ק. יעויין הביבליוגרפיה באוצר ישראל ח"ב מע' בודדות.

בברכת לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה

הרב מנחם שניאורסאהן

י"ר ועד הפועל

מקוים אנו שיהיו אצלנו מעט לוחות ימים אלו, ואז נשלח לו העשרים ע"פ הכתובת שהורה. בפשיטתא תרגם הפסוק "ועל מלת פומך נסב דינא כולא עמא". וכן בתרגום השבעים והוולגאטא תרגמו "ישמע".

וא"כ פי' **כוונת** הענין ולא תרגום התיבה בדיוק אבל ג"ז קרוב יותר לפי' מל' משק או נשק ולא נשיקה, כי לפי' האחרון הוא ענין של כבוד ולא שמיעה לפקודתו. נח נדפסה בלקו"ש ח"ב ע' 662 והושלמה ע"פ העתק המזכירות.

ממני. תודה על ההפניה לדברי האדמו"ר

סתם, אינני יודע איך לפרש לתשב"ר נשיקה במקרא בפרשת מקץ. לא כ"כ משנה איזה שורש שם (כנראה שקק) אבל ברור ששם הוא סביל משא"כ יעקב לרחל בתוספת אות יחס או בלעדיה

(עשו את יעקב בוישלה) לכן כנראה צריך להשמיט את מס' 8

לשון נופל על לשון שקוף למדיי כאן.

כט כז בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי ר' מנדל קרסיק נר"ו לכאורה ה"עבודה" כאן ידועה, במיוחד לאור המילה "אשר" הממקדת אותה. וא"כ, האם יש למישהו הסבר דקדוקי מדוע הבי"ת אינה קמוצה?

נקודה נוספת: בחיפוש מהיר בתנ"ך, אין ולו פעם אחת את המילה עבודה בתוספת כל"ב קמוצות.

אהרן גל צלום הדף הוא מתוך הספר "מענה לשון" לספר בראשית מאת הרב אליהו גמליאלי.

בַּעֲבֹדָה - שם בנקבה, שורש ע-ב-ד, מן השלמים. הבי"ת בפתח כדין אותיות כל"ב לפני חטף פתח. ואין כאן הוראת יידוע, שאם כן, משפט הנ"ל בקמץ כדין לפני עא"ן שאינה קמוצה.

הספר הזה סובר שאין כאן יידוע על סמך ניקוד הפתח.

ממני. גם חיפוש מהיר שלי לא מצא יידוע עם אותיות בכל, גם המלה מְהַעְבֹּדָה לא מצאתי

יתכן שכיון שזו עבודה עתידה היא לא ידועה דיה כדי לידעה.

השאלה אם זה עונה גם לשאר המקומות. באמת שאלה יפה.

דויד כוכב. שתי הטענות אינן מוכחות.

מבחינת המשמעות אין הכרח ליידוע. כמו וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה (שמות א, יד), עבודה כלשהי; כך גם כאן, תקנה אותה בעבודה כלשהי, עבודה אשר תעבוד עימי בשבע שנים נוספות.

ובאשר לניקוד, אפשר שהפתח מיודע שהרי מצינו יידוע מנוקד פתח לפני עי"ן בחטף פתח:

1. דברים כי תצא כד יא יוציא אליך את העבֹט החֹצֵצָה:
  2. דברים כי תצא כד יג הַשֵּׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֶבֶט כִּבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ
  3. ישעיהו מו ג וְכָל שְׂאֵרֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הָעֲמִיסִים מִנִּי בֶטֶן הַנְּשָׂאִים¹⁶ מִנִּי רָחֶם:
- ממני. מצינו גם לא לפני ח"פ הַעֲוֹר (דברים כח, כט) בפרשת כי-תבוא; וְהַעֲוִירִים הַבִּטּוֹ (ישעיהו מב, יח)

צִלְלוּ כְּעוֹפְרֹת (שמות טו, י) ועוד רבים. אבל כאן נראה לי שזה לא מיודע.

ד"ר רחל משיח. הרשו לי לומר כמה מילים על ניקוד וכללים.

1. כללי הניקוד המקובלים היום בעברית נגזרים מהטקסט המקראי בניפוי חריגים. כלומר, כל מה שבשוליים אינו נכלל בכללים. אם ננקד היום כֶּכֶס בסגול, הדבר ייחשב טעות, אף על פי שכך במקרא.
2. בחלום הלילה = מבנה סמיכות. אין מוסיפים תווית יידוע לנסמך, משום שהוא מיודע מעצם היותו נסמך. לכן הבי"ת אינה מיודעת. א"ה. נכון, אבל כיון שהחית"ת אינה צריכה תשלום דגש, אין ראה מהניקוד.

3. תשלום דגש (קמץ במקום פתח) הוא כלל מוצק לפני ר' וא', ופחות לפני ע'. אנחנו רואים זאת לא רק בחריגים שהוצגו כאן ביידוע, אלא גם בתשלומי הדגש בבניינים פיעל והתפעל ובשמות העצם הקשורים אליהם - באלה על פי הכלל אין תשלום דגש לפני ע' (במקרא יש חריגים). סגול במקום קמץ - זה סיפור אחר.

ר' מנדל ציין שני חריגים לתשלום דגש לפני חית"ת. וְהַחֲרִיטִים (ישעיהו ג, כב), וְהַחֲמָנִים (ישעיהו יז, ח).

כט ו גור אריה צור בָּאָה עִם-הַצֹּאֵן בהווה. ולכן המילה באה נקודה ומוטעמת במלרע. בָּאָה. שיש לה מציאות של בָּאָה תמיד. וכן לעתיד לבוא, רחל עתידה להיות בָּאָה עם הצאן עם צאן קדשים עם ישראל השבים מן הגלות. שהלכה ורעתה את

¹⁶ בתפילה המלווה את הוצאת ספר תורה בשבת אֶב הַרְחֵמִים הוא יִרְחֵם עִם עַמּוּסִים ... וַיִּגְעַר בְּיָצֵר הָרָע מִן הַנְּשׂוּאִים, רבים אינם מבינים מי הם הנשואים, ומה על הרווקים והאלמנים? התפילה מתכוונת למקרא זה!

רחליה בלא לאות, וברחמים ובחמלה. ואע"פ שלאחר מכן כתיב בָּאָה בלשון עבר, רמז הוא שכשם שבאה בעבר כן תבוא לעתיד לבוא. לכן כתיב [פס' ט'] עֹדְנָה מְדַבֵּר עִמָּם וְרָחַל | בָּאָה עִם-הַצֶּאֱלָאֵן אֲשֶׁר לְאַבְיָהָ כִּי רָעָה הָיָה. מאי כִּי רָעָה הָיָה, כי זה תפקידה בעבר, בהווה ובעתיד. להיות רועה לצאן קדשים, עד עת שיהיו שָׂבִים מן הגלויות.

כט ז וַיֹּאמֶר הֵן עוֹל הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא-עֵת הָאֶסְף הַמִּקְנֶה הַשְּׂקוּ הַצֶּאֱלָאֵן וּלְכוּ רְעוּ יֵשׁ לִיתֵן טַעַם לִג' תַּמְיָהוֹת:

א. מה הוא זה שפסקו הרועים להשקות הצאן בעיצומו של יום [לפי סברתו של יעקב].

ב. לאומרו הֵן עוֹל הַיּוֹם גָּדוֹל. והרי בעיצומו של יום הוא מדבר אליהם.

ג. מדוע כביכול נותן מוסר לאנשים אשר לא ידעם, באומרו הַשְּׂקוּ הַצֶּאֱלָאֵן וּלְכוּ רְעוּ. ויש לומר, תשובה אחת לכל התמיהות:

וכפירוש רש"י: [כט, ז'] לפי שראה אותם רובצים, כסבור [יעקב] שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד, אמר להם, הֵן עוֹל הַיּוֹם גָּדוֹל, וגו'.

פירוש: יעקב סובר שהרועים רוצים לאסוף את המקנה בעיצומו של יום בלי לרעות עוד, כי אולי חושבים הם שגם היום יחשיך העולם מוקדם כאתמול, שהרי אתמול בשעה כזאת שקעה בשבילו החמה, וְחָשֶׁךְ כָּל הָעוֹלָם בעיצומו של יום, ואולי חושבים הם כי מעתה זה מנהגו של העולם. ולכן סבר יעקב שגם היום סיימו הרועים להשקות עדריהם מוקדם בעיצומו של יום, ולשוב מיד לביתם בטרם יחשך.

לכן אומר להם יעקב: מה שחשכה לכם החמה ביום אתמול זה היה בעבורי. והיום אין חשש לזה, הֵן עוֹל הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא-עֵת הָאֶסְף הַמִּקְנֶה הַשְּׂקוּ הַצֶּאֱלָאֵן וּלְכוּ רְעוּ. ואף על פי שאמנם לא חשבו הרועים ללכת כסברת יעקב, אלא רבצו שם כי חיכו לרועים נוספים שיבואו לעזור לגלול את האבן מעל פי הבאר, מכל מקום ראו הרועים כי אדם גדול עומד לפניהם. שאכן ידעו כי אתמול שקעה החמה מוקדם ולא הבינו שינוי מנהגו של עולם, ועתה גילו הסוד.

ויש לשאול, לגבי רחל הבאה עם הצאן, מה היה בדעתה לצאת עכשיו עם הצאן, והרי אתמול בשעה כזו שקעה החמה.

ויש לומר דלכן כתיב וְהָיָה רָחֵל בָּתּוֹ בָּאָה עִם-הַצֶּאֱלָאֵן, בהווה. שהיא במציאות של בָּאָה, כנגד כל חשבון והגיון. וכאז כן עתה ולעתיד לבוא. היא באה ובאה ובאה, כנגד כל חשבון של חשכת הגלות, ומביאה אתה את אור הגאולה.

כט יח אָעֲבֹדָה שְׁבַע שָׁנִים. יש לשאול, והרי רבקה אומרת לו [כז, מד-מה'] וַיֵּשְׁבֶתָ עִמָּו יָמִים אֶחָדִים עַד אֲשֶׁר-תָּשׁוּב חֶמֶת אַחִיךָ, עַד-שׁוּב אֶף-אַחִיךָ מִמֶּךָ וְשָׂכַח אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לִּי וְשָׁלַחְתִּי וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם. ומניין לו הבטחון להתחייב ללבן ארבע עשרה שנה בבנותיו ועוד שש שנים בעבודת הצאן. א"ה. על שש השנים הנוספות לא קשה כי יעקב לא נתחייב להשאר שש שנים אלא להמשיך (בלשון המקרא לשוב) לרעות את צאן לבן תמורת העקודים והנקודים, אבל בכל רגע יכול לעזוב. וזו היתה טענת לבן למה נחבאת לברוך (בראשית לא, כז).

ולעומקו של מקרא יש לומר, שכל מה שהתחייב ללבן נרמז בימים אחדים שאמרה לו אמו. ולית מלתא דלא רמיזא באורייתא, וכן רמזה לו שיהיה שבע ועוד שבע ועוד שש. כיצד: שהרי אמרה לו עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב חֶמֶת אַחִיךָ הוא לשון שבע. עַד שׁוּב אֶף אַחִיךָ הוא לשון של עוד שבע. הרי פעמיים שבע. ולשון

תשׁו"ב ושו"ב סובלת ו"ו באמצעו, והוא רמז לשש שנים נוספות. ובזה נרמז לו שיהיה אצל לבן עשרים שנה.

ל כח ויאמר נקבה שְׂכַרְךָ עָלַי וְאַתָּנָה
וְאַתָּנָה. לשון תנאי. שכלפי חוץ אמר וְאַתָּנָה מלשון נתינה, ובלבו ברמאותו התכוון
לומר וְאַתָּנָה, שאחליף תנאי עבודתך עשרת מונים. וזה שאמר יעקב לנשיו
בשדה: (לא, ו') וְאַתָּנָה יִדְעָתָן בִּי בְּכָל-כְּלִי עֲבַדְתִּי אֶת-אֲבִיכָן: רצונו לומר וְאַתָּנָה יִדְעָתָן את
אשר אמר וְאַתָּנָה ואת אשר החליף תנאיו וכו'. וְאַבִּיכָן הָתַל בִּי וְהַחֲלִף אֶת מִשְׁפָּרְתִּי עֲשֶׂרֶת
מֵנִים. והקב"ה שילם לו מידה כנגד מידה, וְלֹא נָתַן אֱלֹהִים לְהָרַע עֲמָדִי. ולא נתנו
להחליף תנאיו. א"ה. כמדומה שלא דק. כשראה לבן שהצאן יולדות עקודים לא היתה לו
בררה ונתן לו את העקודים, אבל התנה שבפעם הבאה נקדים יְהִיָּה שְׂכַרְךָ והתוצאה – וְיִלְדוּ כָל
חֲצֵאָן נְקָדִים (לא, ח), כך שלא הצליח לקפח אותו.

פֶּן לַחֲכָם וְיִחְכַּם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל געושיאים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺